

УДК 336:334:629.7(477):656(045)

ФІНАНСОВИЙ СТАН АВІАТРАНСПОРТНИХ ПІДПРИЄМСТВ УКРАЇНИ

Соловей Н.В.

Національний авіаційний університет

У статті досліджено сутність фінансового стану авіапідприємства, визначені основні елементи та головні завдання для оцінки фінансового стану авіатранспортних підприємств, проаналізована динаміка розвитку авіаційного ринку України. Обґрунтовано необхідність вивчення фінансового стану вітчизняних авіакомпаній. Проаналізовано статистичні дані Державної авіаційної служби України. За результатами дослідження зроблено висновки та рекомендації.

Ключові слова: фінансовий стан, авіатранспортні підприємства, оцінка фінансового стану.

Постановка проблеми. На даному етапі розвитку економіки для України характерна нестабільність, непослідовність податкової, кредитно-грошової, інвестиційної політики; недостатність бюджетного фінансування; висока інфляція; невизначеність в поведінці покупців, постачальників, конкурентів.

Негативно впливають на стан і розвиток економіки нашої країни анексія Криму, війна на Донбасі, нестабільна політична ситуація в державі. Для усунення негативних тенденцій економічного розвитку з метою підвищення стабільності держави і діяльності господарюючих суб'єктів необхідно сконцентрувати увагу на забезпеченні сталого розвитку організації як основного структурного елементу економічної системи України.

Щоб забезпечити «виживання» підприємства в умовах ринку, вищому менеджменту необхідно оцінювати можливі і доцільні темпи його розвитку з позиції фінансового забезпечення, виявляти доступні джерела фінансування, сприяючи тим самим стійкому положенню і розвитку господарюючих суб'єктів. Грамотно проведений фінансовий аналіз дасть можливість виявити і усунути недоліки в складі і структурі активів і пасивів компанії і знайти можливі резерви залучення фінансових ресурсів, поліпшення фінансового стану компанії, її платоспроможності та фінансової стійкості в умовах постійно мінливого зовнішнього і внутрішнього середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами фінансово-економічної діяльності в умовах корпоративних, у тому числі авіапідприємств, присвячено наукові праці Астапової Г.В., Білик М.Д., Головка В.І., Мінченка В.А., Шарманської В.М., Кривова Г.О. Католиченка А.І., Омеляненка С.Л., Суворової І.М. та інших дослідників. Авторами розкрито сутність фінансового стану підприємств, визначено їх інноваційну спрямованість, розглянуто специфіку і доведено її прибутковий характер, досліджено напрями державного регулювання діяльності авіапідприємств, корпоративні механізми управління фінансово-економічними процесами.

Проте, потребує глибшого дослідження проблема оцінювання фінансового стану авіатранспортних підприємств України.

Метою статті є виявлення проблем при оцінюванні фінансового стану авіатранспортних підприємств України, який є однією із головних складових процесу управління.

Виклад основного матеріалу. У значній кількості наукових робіт, присвячених розвитку національного господарства, визначено, що базовою галуззю української економіки є авіаційна промисловість, як одна із суттєвих складових промислового комплексу. Вона нараховує 34 підприємства різних форм власності та призначення. Авіаційній промисловості України вдалося після 1991 р. зберегти виробничий потенціал, також кваліфіковані кадри, комерційні зв'язки з підприємствами інших галузей, науково-технічними центрами в Україні й за її межами.

Незалежно від економічних труднощів та неподоланності окремих наслідків економічної кризи, українська авіаційна техніка залишається конкурентоспроможною на світовому ринку. Так, літаки АН124-100 («Руслан») і АН225 («Мрія») АНТК «Антонов» не мають рівних у світі за транспортною ефективністю в сегменті перевезень великогабаритних вантажів. Тактико-технічні характеристики вітчизняного літака АН-70 досі не досягнуті розробниками західноєвропейського військово-транспортного літака А400М [4, с. 13].

Трансформаційні процеси в Україні вимагають нових підходів до управління авіатранспортними підприємствами, головною метою яких є підвищення результативності діяльності авіакомпаній України, що досягається шляхом використання методів проактивного управління. Головною складовою такого процесу є управління фінансами. Досягти визначених результатів при даному підході можна за рахунок оцінювання фінансового стану авіатранспортних підприємств України.

Слід зазначити, що фінансовий стан авіатранспортних підприємств України необхідно систематично та усебічно оцінювати з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу. Це уможливить критичну оцінку фінансових результатів діяльності авіаційних підприємств як у статичі за певний період, так і в динаміці – за низку періодів, що дасть змогу визначити «больові точки» [6, с. 45] у фінансовій діяльності та способи ефективнішого використання фінансових ресурсів, їх раціонального розміщення.

Отже, тільки систематичне та усебічне оцінювання фінансового стану авіатранспортних підприємств України дасть змогу швидко реагувати на економічні та політичні зміни в процесі проактивного управління.

Саме розуміння фінансового стану авіакомпаній, своєчасний і якісний аналіз, вибір необхідного методу аналізу та системи показників, що

забезпечить всебічне вивчення та представлення діяльності підприємства, є основоположними для прийняття управлінських рішень, спрямованих на вирішення питань щодо обрання напрямів діяльності та розвитку авіатранспортних підприємств України, покращення ефективності, конкурентоспроможності та прибутковості на ринку авіаційних перевезень.

Оцінка будь-якого аспекту фінансово-господарської діяльності авіатранспортних підприємств України повинна проводитися з метою виявлення негативних для його фінансового стану тенденцій. Здійснюються пошук резервів підвищення ефективності діяльності, обґрунтування прийняття управлінських рішень, моніторинг різних аспектів діяльності авіакомпаній, доцільність нововведень. Результати оцінки є тим підґрунтям, на основі якого формується фінансова політика авіатранспортного підприємства, розробляється сукупність заходів, обираються відповідні фінансові механізми, необхідні для реалізації поставленої мети авіакомпаній. Саме результати оцінки фінансового стану авіакомпаній дозволять виявити проблеми фінансового стану авіатранспортних підприємств України та побудувати ефективний процес проактивного управління.

Зважаючи на вищесказане, розглянемо поняття «фінансовий стан підприємства» з різних позицій (рис. 1).

Слід погодитися з В.І. Головки, який визначає, що фінансовий стан підприємства – це одна із найважливіших характеристик результатів діяльності кожного підприємства, що визначається взаємодією усіх складових фінансових відносин підприємства, сукупністю усіх виробничо-господарських факторів [3, с. 45].

Отже, зважаючи на різноманітність понять «фінансовий стан підприємства», автором зроблено висновки, що в процесі проактивного управління саме фінансовий стан авіатранспортних підприємств України займає головне місце ще тому, що він відіграє роль економічної категорії та всебічно відображає стан економічного суб'єкта. Саме фінансовий стан авіатранспортних підприємств України прямо впливає на такі складові управління, як: управління маркетингом, управління персоналом, управління якістю, тим самим визначаючи поточну та потенційну фінансову спроможність авіакомпаній на сучасному ринку авіаперевезень. Фінансова діяльність авіатранспортних підприємств України має бути спрямована на забезпечення систематичного надходження та ефективного використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової і кредитної дисципліни, досягнення раціонального співвідношення власних і залучених коштів та фінансової стійкості з метою ефективного функціонування авіакомпаній.

Саме оцінка фінансового стану дає змогу вивчити особливості функціонування авіакомпаній, їх фінансову стійкість, платоспроможність, економічний потенціал та ефективність діяльності загалом. Фінансовий стан авіатранспортних підприємств України визначають сукупністю показників, що відображають наявність, розміщення та використання ресурсів авіакомпаній, їх реальні та потенційні фінансові можливості, що в підсумку дають змогу побудувати ефективний процес проактивного управління.

Важливим завданням аналізу фінансового стану є вивчення усіх репрезентативних сторін діяльності авіатранспортних підприємств України: по-перше, за допомогою спеціальних методів і прийомів, по-друге, головним чином в аспекті фінансових відносин, задля отримання невеликої кількості ключових параметрів, що дають об'єктивну і точну характеристику фінансового стану авіакомпаній, їх прибутків та збитків, змін у структурі активів та пасивів.

Розвиток авіатранспортних підприємств свідчить про необхідність підвищення якості авіапаслуг. Це підтверджують дослідження Омельяненка С.Л., які присвячено прогнозуванню розвитку аеропортів в Україні шляхом покращення оцінки їх економічного стану. Проте, тільки 22% аеропортів України із загальної їх кількості є прибутковими, а інші – неприбуткові та збиткові. В умовах адміністративно-командної економіки така ситуація була допустимою, оскільки з 300 об'єднаних авіазагонів колишнього СРСР збиткові склали половину. Зазначене свідчить про відсутність «ефективного власника» в авіасекторі. Як і у більшості галузей, в авіаційній галузі також не створено ефективну систему корпоративного управління [5, с. 104].

Для забезпечення ефективного процесу проактивного управління також необхідно визначити основні елементи та виокремити головні завдання, що дозволять всебічно та якісно оцінити фінансовий стан авіатранспортних підприємств України (рис. 1).

На сьогодні існує багато проблем в оцінюванні фінансового стану авіатранспортних підприємств України, головною із яких є спад попиту на ринку авіаційних перевезень України, що призводить до погіршення фінансового становища авіакомпаній. За даними Державної служби статистики України, у період 2007–2013 рр. ринок авіаційних перевезень демонстрував позитивну динаміку, що, у свою чергу, поліпшувало фінансове становище авіакомпаній.

Підсумовуючи статистичні дані Державної авіаційної служби України, скажемо, що позитивна динаміка розвитку змінилася стрімким падінням авіаційного ринку, погіршуючи тим самим фінансовий стан авіатранспортних підприємств України. Так, упродовж січня-вересня 2018 року пасажирські та вантажні перевезення виконували 38 вітчизняних авіакомпаній. За статистичними даними за цей період перевезено 5140,8 тис. пасажирів та 55,7 тис. тонн вантажів та пошти (зменшення відповідно на 17,8% та 25%). За 9 місяців поточного року українськими авіакомпаніями виконано 17,4 тис. міжнародних чартерних рейсів, це на 17,1% менше, ніж було виконано за відповідний період роком раніше.

Перевезення вантажів та пошти виконували 20 вітчизняних авіакомпаній, традиційно більшу частину перевезень складають перевезення вантажів чартерними рейсами в інших державах, в рамках гуманітарних та миротворчих програм ООН, а також згідно з контрактами та угодами з іншими замовниками.

Державна авіаційна служба України серед основних чинників, які призвели до спаду попиту на авіаперевезення виділяє такі: військово-політична ситуація в державі на сьогодні; анексія Криму та пов'язане з цим погіршення загального стану сучасної економічної кон'юнктури. Так, на

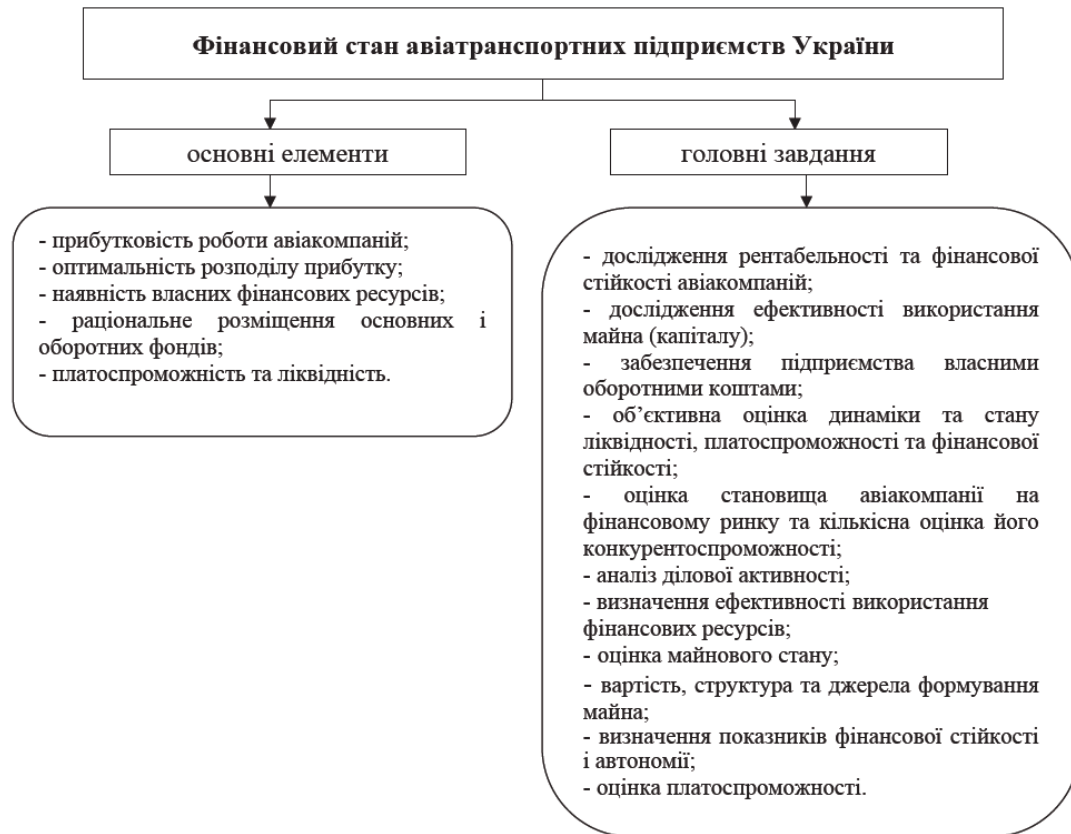

Рис. 1. Основні елементи та головні завдання для оцінки фінансового стану авіатранспортних підприємств

теперішній час не працює частина вітчизняних аеропортів, відмінено або скорочено частоту виконання деяких рейсів. Найбільше скорочення пасажирських перевезень українськими авіакомпаніями спостерігалось в такому сегменті ринку, як міжнародні чартерні польоти. Напруженість військово-політичної ситуації, згорання ділових і культурних зв'язків і туризму, різкі коливання на валютному ринку призвели до скорочення майже на чверть обсягів пасажирських авіаперевезень на нерегулярних лініях за останні три роки. Так, на сьогодні не працює частина вітчизняних аеропортів, відмінено або скорочено частоту виконання деяких рейсів [1, с. 178].

Головним завданням, а також і проблемою аналізу та оцінювання фінансового стану є побудова розумного послідовного набору даних та вибір тих показників, які можна було б ефективно використовувати у відповідних підходах та методах аналізу. Якщо це зроблено добре, то використання певних підходів та методів дозволяє робити судження про оцінку того чи іншого рішення, про фінансовий стан, про ефективність діяльності та погляд на майбутнє бізнесу в термінах фінансових та економічних результатів та вартості.

На нашу думку, умовою ефективного функціонування механізму управління фінансовим станом авіапідприємств є дотримання таких вимог:

- 1) відповідність і узгодження із загальною системою управління авіапідприємством;
- 2) орієнтація на досягнення стратегічних цілей розвитку авіапідприємства;
- 3) ефективність та безперервність функціонування;

4) високий рівень компетентності персоналу, що забезпечить відповідний рівень якості прийняття і реалізації рішень;

5) здійснення планування, регулювання та контролю всіх етапів процесу управління фінансовою стійкістю, що дасть змогу вчасно застосувати необхідні коригувальні заходи.

Висновки та пропозиції. На жаль, фінансовий стан авіатранспортних підприємств України є вкрай нестабільним і тому пошук резервів, які можуть бути використані для покращення фінансового стану авіакомпаній, необхідно проводити шляхом ґрунтовного аналізу всіх складових його діяльності. У процесі проактивного управління фінансовий стан авіатранспортних підприємств України займає головне місце тому, що він відіграє роль економічної категорії та всебічно відображає стан економічного суб'єкта та прямо впливає на такі складові управління, як: управління маркетингом, управління персоналом, управління якістю, тим самим визначаючи поточну та потенційну фінансову спроможність авіакомпаній на сучасному ринку авіаперевезень. Головною складовою процесу проактивного управління є управління фінансами, і тільки систематичне та усебічне оцінювання фінансового стану авіатранспортних підприємств України дасть змогу швидко реагувати на економічні та політичні зміни в процесі проактивного управління. Тому для забезпечення ефективного процесу проактивного управління оцінювання фінансового стану авіатранспортних підприємств України можна об'єктивно здійснювати тільки за допомогою комплексу або системи показників, які усебічно характеризують господарське становище авіакомпаній на сучасному ринку авіаперевезень.

Список літератури:

1. Астапова Г.В. Організаційно-економічний механізм корпоративного управління авіапідприємством на основі права трудової власності: монографія / Г.В. Астапова. – Київ: НАУ, 2016. – 244 с.
2. Білик М.Д. Сутність і оцінка фінансового стану підприємств / М.Д. Білик // Фінанси України. – 2015. – № 3. – С. 117-128.
3. Головка В.І. Фінансово-економічна діяльність підприємства: контроль, аналіз та безпека / В.І. Головка, В.А. Мінченко, В.М. Шарманська. – К.: Центр навч. літ-ри, 2016. – 446 с.
4. Кривов Г.О. Літаки України / Г.О. Кривов, А.І. Католиченко // Колега: науково-популярний журнал для молоді. – 2017. – № 1(1). – С. 11-14.
5. Омеляненко С.Л. Тенденції і перспективи розвитку авіації України / С.Л. Омеляненко // Розвиток методів управління та господарювання на транспорті: зб. наук. пр. – Одеса: ОНМУ, 2014. – Вип. 11. – С. 101-106.
6. Суворова І.М. Проактивне управління авіатранспортними підприємствами України / І.М. Суворова // Матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні проблеми економіки». – К.: НАУ, 2014. – С. 45.
7. Шеремет А.Д. Методика фінансового аналізу діяльності комерційних організацій / А.Д. Шеремет, Е.В. Негашев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ИНФРА-М, 2016. – 208 с.

Соловей Н.В.

Национальный авиационный университет

ФИНАНСОВОЕ СОСТОЯНИЕ АВИАТРАНСПОРТНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В УКРАИНЕ**Аннотация**

В статье исследована сущность финансового состояния авиапредприятия, определены основные элементы и главные задачи для оценки финансового состояния воздушных предприятий, проанализирована динамика развития авиационного рынка Украины. Обоснована необходимость изучения финансового состояния отечественных авиакомпаний. Проанализированы статистические данные Государственной авиационной службы Украины. По результатам исследования сделаны выводы и рекомендации.

Ключевые слова: финансовое состояние, авиатранспортные предприятия, оценка финансового состояния.

Solovei N.V.

National Aviation University

FINANCIAL CONDITION OF AIR TRANSPORT ENTERPRISES OF UKRAINE**Summary**

The essence of the financial state of the airline, the main elements and main tasks for assessing the financial condition of air companies, the dynamics of the development of the aviation market in Ukraine are analyzed. The necessity of studying the financial condition of domestic airlines is grounded. The statistical data of the State Aviation Service of Ukraine are analyzed. Based on the results of the study, conclusions and recommendations were made.

Keywords: financial condition, air transport enterprises, estimation of financial condition.